

GODIŠNJA KONFERENCIJA HRVATSKOG
POLITOLOŠKOG DRUŠTVA

HRVATSKI POLITOLOŠKI RAZGOVORI 2022.

AUTOKRACIJE I DEMOKRACIJE: RAT I MIR

KNJIGA SAŽETAKA

ZAGREB, 4. – 5. studenoga 2022.,
Fakultet političkih znanosti, Trg Drage Iblera 10

PANEL 1A: STARE DIHOTOMIJE – NOVA TERITORIJALNOST: DEMOKRATSKO-AUTOKRATSKA PODJELA I GEOPOLITIČKI LOMOVI

Marta Zorko, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: marta.zorko@fpzg.hr

Povratak ili sumrak geopolitike? Rat u Ukrajini i suvremeni koncept prostora

Zašto geopolitika? Ili, zašto ne geopolitika? Parafrazirajući članak Karla Haushofera iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata ovaj referat teorijski i metodološki smješta geopolitiku u okvire suvremenog znanstvenog okruženja. Izlaganje će odgovoriti na pitanja geografske uvjetovanosti mjesta (prostora) i njihove “predodređenosti” za sukobe. Iako se radi o starim i davno znanstveno odbačenim tezama utemeljenima u prirodnom determinizmu, rat u Ukrajini “probudio” je zagovornike ovog pristupa koji uzroke sukoba traže isključivo u geografskim prerogativima. Postavlja se pitanje kako je takvo promišljanje u kontekstu suvremenog globaliziranog društva rizika uopće moguće. Stoga je središnji cilj ovog rada jasno pozicionirati geopolitiku u teoriji uz nekoliko primjera iz prakse u suvremenom sigurnosnom okruženju 21. stoljeća. Važnost i ciljevi ove teme sastoje se u jasnom određenju opsega pojma geopolitike, s obzirom na njegovu svakodnevnu uporabu u javnom govoru, često u pogrešnom kontekstu i uz uporabu pogrešnih termina. Rad će odgovoriti na pitanja o tome što se u suvremenom dobu može smatrati geopolitičkom pozadinom, koje mogu biti posljedice geostrateškog promišljanja, te koji se alati u geopolitičkoj analizi koriste za prikaz geografskih realiteta i koje su to geografske predodređenosti na koje u suvremenom svijetu treba staviti naglasak.

Ključne riječi: geopolitika, geostrategija, prostor

Petar Popović, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: petar.popovic@fpzg.hr

Geopolitika strateške korupcije i ciljanih sankcija

Jačanjem napetosti između SAD-a i Kine, kao i NATO-a i Rusije, u javnosti i stručnoj literaturi se sve češće govori o „novom hladnom ratu“ i polarizaciji na demokratski i autoritarni svijet. Međutim, ovaj rat nije niti „hladan“, niti ideološki, niti se može objasniti u terminima polarnosti u strogo teritorijalnom smislu. U posljednjih desetljeće i pol globalno uzmicanje demokracija i jačanje autoritarnih režima mnogo duguje učinkovitosti „strateške korupcije“ Kine i Rusije, koje hibridnim metodama korupcijskog djelovanja urušavaju institucije demokratskih društava i šire svoju političku moć i utjecaj. Od 2016. demokratski Zapad predvođen SAD-om borbu protiv korupcije vodi „ciljanim sankcijama“ protiv državnih i nedržavnih osoba, organizacija i kompanija. Bidenova administracija je prva koja je korupciju prepoznala kao opasnost za nacionalnu i međunarodnu sigurnost od najvišeg značaja, te ciljane sankcije prometnula u glavno vanjsko političko oružje. Međutim, nameće se nekoliko (geo)političkih dvojbi koje ovaj referat razmatra. Prvo, nedjelotvornost sankcija, koja daje manevarski prostor pogođenim akterima (npr. kompanije mogu potražiti alternativna tržišta itd.), a što može dovesti do potpuno novog geopolitičkog preslagivanja snaga. Baš zato što „ciljaju“ određene entitete potencijalno mogu dovesti do kontraproduktivne reteritorijalizacije (trenutno je američkim sankcijama pogođeno 50 zemalja s oko 27% svjetskog BDP-a). Drugo, sankcije su još od 1919. osmišljene kao sredstvo odvratanja agresije. Njihova je primjena ili u potpunosti neučinkovita ili vodi u totalni ekonomski rat s nesagledivim posljedicama. Demokratski svijet, kojemu je stabilnost međunarodno-pravnog poretka odlučujuća, sve većom primjenom sankcija ulazi u sivu zonu pravno neodređenog stanja između rata i mira, pravne sigurnosti i prirodnog stanja. Treće, kao i sa svim konceptijskim racionalizacijama u teorijama međunarodnih odnosa, demokratsko-autoritarna dihotomija ima posebnu namjenu oblikovanja političke svijesti i mobilizacije javnosti. Postavlja se pitanje, koliko je svrha trenutnih sankcija obrana demokracija, a koliko geopolitičko pozicioniranje moći i kontrole globalizacijskih tokova informacija i kapitala.

Ključne riječi: ciljane sankcije, strateška korupcija, autokracije, demokracije, SAD, Kina, Rusija

Damir Mladić, Libertas međunarodno sveučilište

Kontakt: dmladic@libertas.hr

Digitalna demokracija protiv digitalnog autoritarizma

Dugo se je pretpostavljalo da će pristup informacijama koje su dostupne putem interneta doprinijeti većoj demokratizaciji društava u svijetu. No, čini se da informacijska tehnologija nije olakšala širenje demokracije, nego je učvrstila autoritarne režime, u prvom redu dajući im jeftinija i pouzdanija sredstva nadzora i kontrole svojih državljana. Na međunarodnoj razini, autoritarni režimi uzvraćaju udarac demokracijama aktivno koristeći informacijsku tehnologiju. Autokracije žele istovremeno isticati vlastite prednosti i smanjiti povjerenje u demokracije. Kampanje širenja lažnih informacija i dezinformiranje, poticanje sve većih postojećih podjela u demokratskim društvima, rušenje povjerenja u demokratske institucije, miješanje u izbore u demokracijama, promicanje digitalnog suvereniteta, prekidanje slobodnog protoka informacija, izgradnja digitalne infrastrukture koje im omogućuju bolji pristup, prikupljanje sve više podataka koji su nužni za razvoj umjetne inteligencije, širenje oruđa za nadzor i represiju u slične države u svijetu, samo su neke od prednosti koje je autoritarnim režimima omogućila informacijska tehnologija. Demokracije se polako bude iz svojeg dogmatskog drijemeža i na mnogim razinama reagiraju na rastući izazov operacija digitalnog utjecaja autoritarnih režima. Iako digitalna geopolitika ne može zamijeniti geopolitiku, borba za kontrolu nad digitalnim prostorom između demokracija i autoritarnih režima je trenutačno vrlo intenzivna, a moguće i ona koja će odrediti tijek budućnosti.

Ključne riječi: digitalna demokracija, digitalni autoritarizam, umjetna inteligencija, digitalni suverenitet, geopolitika

Robert Mikac, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: robert.mikac@fpzg.hr

Teorije i politike rata i mira: Uzroci i posljedice rata u Ukrajini

Rat i mir su vječne teme i fasciniraju mnoge autore tijekom cijele ljudske povijesti. Brojne su njihove dimenzije i mogućnosti opisivanja. Suvremeni svijet kakvog danas poznajemo velikim dijelom je stvoren i oblikovan mogućnostima i umijećem pojedinih zapadnih sila da organiziraju i vode ratove, kao i da sklapaju i održavaju mir u skladu s vlastitim interesima. Ratovi su se vodili i još uvijek se pokreću zbog/radi teritorija, ideologija, pristupa resursima, podataka, a sudjelovanje u njima nije nužno ograničeno samo na države. Akteri sukoba sve više postaju i različite skupine, pokreti, privatne organizacije. Pored toga, suvremeni ratovi više nisu dominantno konvencionalnog karaktera, već se ubrzano mijenjaju i isprepliću s hibridnim, kibernetičkim, medijskim, terorističkim, tajnim pojavama i oblicima podrivanja protivnika i njegovih ciljeva. Koji god bili uzroci ratova, u konačnici dolazi do njihova završetka, bilo pobjedom, porazom ili postizanjem mira. Mir kao ultimativni cilj može imati svoje različite oblike i manifestacije.

Aktualni rat u Ukrajini primjer je takvog suvremenog sukoba u koji je uključeno mnoštvo različitih aktera i silnica, politika i procesa, opcija i predviđanja. Uzroke njegovog nastanka možemo tražiti duboko u povijesti, kao i u zbivanjima proteklih nekoliko godina. Kako god bilo, trenutno je ključno pitanje: Kako navedeni rat završiti, kako postići mir i koje su posljedice rata po globalnu sigurnost i budućnost? Pored toga, kakve su geopolitičke implikacije njegovih mogućih ishoda? Ovo izlaganje usmjerit će se na te izazove i pokušati dati doprinos raspravi o trenutnoj situaciji, kao i adresirati dodatna pitanja koja je potrebno raspraviti.

Ključne riječi: Rat, mir, teorije, politike, procesi, posljedice, Ukrajina, svijet, geopolitika

Berto Šalaj, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: bsalaj@fpzg.hr

Što da se radi?

Liberalna demokracija pred izazovima populizma, tehnokracije i novog despotizma

Prije nešto više od 30 godina, potaknut slomom komunizma i početkom transformacije država Istočne i Srednje Europe u demokratske političke sustave, američki politolog Francis Fukuyama objavio je rad *The End of History?* (1989) u kojemu tematizira budući politički razvoj suvremenih društava. U tom radu Fukuyama iznosi danas općepoznatu tezu o „kraju povijesti“ prema kojoj je politički poredak koji kombinira liberalnu demokraciju i kapitalizam pobijedio sve alternative te predstavlja konačni oblik političko-ekonomskog ideološkog razvoja i ustrojstva suvremenih društava. Riječ je o krajnjoj točki ideološke evolucije čovječanstva, a ono čemu ćemo svjedočiti, unatoč povremenim zastojima, jest širenje tog načela na sve veće dijelove svijeta.

Što je danas ostalo od Fukuyaminog optimizma? Kako na suvremeno stanje i budući razvoj gledaju teoretičari i istraživači demokracije? Suvremena politološka literatura koja se bavi aktualnim stanjem liberalne demokracije izrazito je propulzivna, no pritom se u tim recentnim radovima mogu dominantno prepoznati teze puno pesimističnije od onih koje je nudio Fukuyama krajem 1980-ih. Čini se kako je dominantan stav u toj literaturi (primjerice, Tormey, 2015; Levitsky i Ziblatt, 2018; Mounk, 2018), uključujući i samog Fukuyamu (2021), da su suvremene liberalne demokracije u ozbiljnoj кризи.

U svom izlaganju nastojat ću sintetizirati uvide o glavnim prijetnjama i izazovima stabilnom i učinkovitom funkcioniranju liberalnih demokracija. Pritom ću se u prvom dijelu izlaganja usredotočiti na tri tipa izazova s kojima se liberalne demokracije suočavaju: populizam (Eatwell i Goodwin, 2018; Galston, 2018; Mouffe, 2018), tehnokracija (Brennan, 2016; Bertsou i Caramani, 2020) i novi despotizam (Diamond, 2019; Keane, 2020). U drugom dijelu izlaganja razmotriti ću, koristeći se konceptom političke potpore (Easton, 1975; Norris, 2011), moguće načine na koje liberalne demokracije mogu odgovoriti na prethodno navedene izazove.

Ključne riječi: liberalna demokracija, populizam, tehnokracija, novi despotizam

Božo Kovačević, POU – Sveučilište za treću životnu dob

Kontakt: bkovacevic55@gmail.com

Rat u Ukrajini u kontekstu globalnog sukoba autokracije i demokracije

Ruska invazija na Ukrajinu u potpunosti se uklapa u predodžbu o tome da autokracije ugrožavaju demokraciju: autokratska Rusija napala je demokratsku Ukrajinu. Obrana demokracije zahtijeva sigurnosnu, ekonomsku i političku konsolidaciju demokratskog Zapada. Ta konsolidacija zajedno s globalnom ideološkom konfrontacijom oblikuje stanje novoga Hladnog rata. U ime obrane demokracije, iste političke snage koje su zagovarale globalizaciju, slobodnu trgovinu, nezavisne medije te nesmetanu razmjenu ideja i ljudi, danas kao imperitive nameću ekonomski i tehnološki *decoupling* od autokracija, ekonomske sankcije, medijsku cenzuru i ograničavanje prava na slobodu kretanja. Na osnovi toga opravdano je zapitati se jesu li to najbolji načini obrane demokracije? Brani li se time demokracija ili se pod izlikom obrane demokracije nastoje učvrstiti postojeći odnosi moći na Zapadu obilježeni ponajprije rastućom razlikom u prihodima između bogatih i siromašnih? Da li je namjerna uspostava Drugog hladnog rata zapravo pokušaj političkih elita Zapada da odstupe od neoliberalnog modela ekonomije i da pokušaju obnoviti ukorijenjeni liberalizam kao svojevrsnu afirmaciju socijalno-liberalnog amalgama tržišnog gospodarstva i državne intervencije u alokaciji resursa?

Ključne riječi: autokracija, demokracija, *decoupling*, hladni rat, alokacija resursa

Bojan Vranić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Kontakt: bojan.vranic@fpn.bg.ac.rs

Da li su ratovi važni za održanje demokratije? Dva normativna argumenta iz klasičnog liberalizma

Rad problematizuje tezu da demokratije međusobno ne ratuju, odnosno da je demokratija po prirodi pacifistički i nenasilni poredak. Osnovni argument rada polazi iz postulata klasičnog liberalizma da rat treba izbegavati, ali da kada se desi, ima povoljne posledice po socijalnu koheziju demokratskog društva. Autor poredi argumente Wilhelm von Humoldta i Alexis de Tocquevillea, korifeja klasičnog liberalizma, koji su u crticama izneli teze o korisnosti rata za demokratsko društvo. Autor prepoznaje najmanje dva argumenta u prilog ratobornih demokratija i to: normativno-sociološki i normativno-ekonomski argument. Prvi je iz konceptijskog okvira negativne slobode (Humoldt), kojim se argumentuje da je slobodnim višemilijonskim modernim društvima, satkanim od heterogenih interesa, potreban socijalni lepak koji bi stvorio koheziju, odnosno, branu od raspada društva. Rat je najefikasniji način da se razvije „duh nacije“, odnosno, socijalni kontekst iz koga proizilazi vrednost solidarnosti na makro nivou. Drugo, normativno-ekonomski argument ističe značaj rata za socijalno i ekonomsko napredovanje pojedinaca u demokratijama (Tocqueville), posebno za nižu klasu stanovništva. Socijalna jednakost, koja je srž demokratije, omogućuje ujedno i demokratizaciju vojske, odnosno, mogućnost da se kroz usavršavanje umetnosti rata popravni društveno ekonomski položaj građana ili građanke. Što je rat duži, to je veća mogućnost za uspon na socijalnoj lestvici, te ujedno i menja prirodu rata demokratske države: ratovi jesu ređi, ali su i duži. Rad zaključuje da priroda rata u demokratijama, koje se temelje na liberalnim načelima, počiva na posebnoj vrednosnoj motivaciji (solidarnost, lično blagostanje, društveni ugled) iz koje ne sledi nužno težnja ka nenasilnom rešavanju konflikta.

Ključne riječi: demokratija, rat, Tocquevillea, Humoldt

**PANEL 2A: RUSKA VANJSKA POLITIKA TE GLOBALNE I EUROPSKE POSLJEDICE
RATA U UKRAJINI**

Davor Boban, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: davor.boban@fpzg.hr

**Ruska vanjska politika prema Ukrajini 1991-2022.:
konstruktivistički i neoklasični realistički pristup**

Od raspada SSSR-a 1991. do izbijanja rata 2022., dinamika rusko-ukrajinskih odnosa bila je određena interesima vladajućih elita, njihovim političkim idejama te međunarodnim okolnostima. Ruska vanjska politika prema Ukrajini bila je usmjerena na vezivanje te zemlje uz Rusiju, a spremnost Ukrajine da udovoljava ruskim interesima Kremlj je vidio kao znak njezine spremnosti na suradnju s Rusijom. Kad su ukrajinske vlasti nastojale smanjiti ruski utjecaj na svoju unutarnju i vanjsku politiku, to je bilo shvaćeno kao neprijateljska politika prema Rusiji. Kremlj je naročito opasnom za rusku nacionalnu sigurnost smatrao ukrajinsku suradnju sa Zapadom, koju je ujedno vidio i kao napad na rusku nacionalnu kulturu i jedinstvo svih naroda koji potječu od Kijevske Rusi. S obzirom na to da ruske ideje, interesi i identitet u vanjskoj politici dijelom postoje od ranije, te su viđeni od Zapada kao brutalna borba Rusije za dominaciju nad svojim okruženjem, a dijelom su se oblikovali kroz međunarodne odnose u suvremeno doba, te služe kao opravdanje Kremlju za njegovu agresivnu vanjsku politiku, za objašnjenje ruske politike prema Ukrajini moguće je koristiti dva konkurirajuća pristupa u studijama međunarodnih odnosa. S jedne strane, to je neoklasični realizam koji stavlja naglasak na anarhiju, materijalnu moć te unutarnju politiku kao determinante koje utječu na kreiranje vanjske politike jedne zemlje. Taj pristup objašnjava zašto je Kremlj percipiranu prijetnju svojoj nacionalnoj sigurnosti od strane Zapada nastojao riješiti uspostavom hegemonijske stabilnosti u postsovjetskom prostoru. Kad to više nije bilo moguće ostvarivati nad pojedinim zemljama, Kremlj je počeo koristiti tvrdi moć kako bi vratio svoj utjecaj. Time je potvrdio status Rusije kao ofenzivne realističke države koja shvaća međunarodne odnose kao borbu za moć i utjecaj među velikim državama, naročito u njihovoj zoni interesa. No, na promjene u ruskoj vanjskoj politici utjecale su i promjene njezinih kreatora te njihovih ideja i interesa u posljednja tri desetljeća. Zbog toga je moguće govoriti o različitim fazama u ruskoj vanjskoj politici u tom razdoblju koje su rezultat djelovanja različitih unutarnjih i vanjskih čimbenika. S druge strane, socijalni konstruktivizam stavlja naglasak na ideje, vjerovanja, kulturne i

društvene aspekte te nacionalni identitet koji se oblikuju kroz međunarodne odnose. Kremlj se za politiku jačanja ruskog nacionalnog identiteta služio idejnim konstruktima o povijesnoj veličini ruske države kao nasljednice Kijevske Rusi, o njezinoj povijesnoj ulozi na prostoru širem od današnje Rusije te o njoj kao posebnoj civilizaciji. Ti idejni konstrukti uglavnom su naslijeđeni iz prošlosti, ali su postali aktualni i dijelom su se oblikovali u posljednja dva desetljeća zbog unutarnjopolitičkih ciljeva Kremlja i zbog promjene položaja Rusije u međunarodnoj zajednici. Kako je Ukrajina bila shvaćena kao tampon-zona prema Zapadu, ali i kao dio povijesne Rusi te samim time dio ruskog nacionalnog bića, promjena njezina vanjske politike koja ju je udaljila od Rusije dovela je i do radikalizacije ruskih nacionalističkih ideja prema njoj. Od zadovoljavanja time da se Ukrajinu drži pod svojom kontrolom i udaljenu od Zapada, Rusija je od 2014. počela s osvajanjem ukrajinskog teritorija koje je pravdala svojim povijesnim konstruktima i percipiranoj prijetnji NATO-a po sam opstanak ruske države.

Ključne riječi: Rusija, Ukrajina, vanjska politika, konstruktivizam, neoklasični realizam

Bruno Rukavina, neovisni istraživač

Kontakt: bruno.rukavina.fpzg@gmail.com

Minsk sporazumi – dogovori koji (ni)su mogli zaustaviti sukob Ruske Federacije i Ukrajine?

Znanstveni rad proučava niz diplomatskih aktivnosti i međunarodnu angažiranost o pitanjima vojnih sukoba u Ukrajini između 2014. i veljače 2022. godine. Njih su obilježili takozvani Minsk sporazumi s kojima se nastojao zaustaviti rat na istoku Ukrajine u regiji Donbas. Pregovori su započeli 2014. godine kad je glavnu ulogu igrala Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OESS) koja je, uz Rusiju i Ukrajinu, bila dio trilateralne kontaktne skupine za Ukrajinu. S OESS-om, vrlo važnu ulogu imali su predstavnici Francuske i Njemačke, koji su s Ukrajinom i Rusijom činili Normandijski format. Rezultat njihovih pregovora su Minsk I. i Minsk II. sporazumi. U ovom znanstvenom radu se analiziraju oba dva sporazuma, njihov sadržaj i koji je bio evolutivni put do tih sporazuma. Uz to, u članku se proučavaju i druga zanimljiva pitanja vezana uz nastanak Minsk sporazuma, poput: koji je kontekst njihova nastanka, koje su uloge i interese imali pregovaračke strane prilikom njihova donošenja i koje su bile poteškoće njihove implementacije na terenu? Cilj rada je prikazati kako je vrlo važno osigurati implementaciju javnih politika, a na vanjsku politiku se može gledati kao na svojevrsnu javnu politiku, koja je u ovom slučaju bila definirana pravnim okvirom međunarodnog sporazuma. Nadalje, iz ovih ugovora važno je izvući naučene lekcije za donošenje budućih sporazuma na međunarodnoj razini, kako bi rezultirali mirnim rješenjem sukoba, a ne dugoročnom ratnom (r)eskalacijom.

Ključne riječi: Minsk Sporazumi, Ruska Federacija, Ukrajina, Normandijski format

Robert Barić, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: robert.baric@fpzg.hr

Globalne posljedice rata u Ukrajini

Tema izlaganja su dugoročne posljedice rata u Ukrajini na globalnoj i europskoj razini. Na globalnoj razini analizirat će se utjecaj na dosadašnji međunarodni poredak (završetak post-hladnoratovskog i oblikovanje novog međunarodnog poretka) i međunarodnu sigurnost (pitanje budućnost norme nepriznavanja teritorijalnog širenja silom, ponovno pokrenut proces utrke u naoružanju, pitanje budućnosti okvira za kontrolu strateškog naoružanja). Na razini Europe analizirat će se političke i ekonomske posljedice tekućeg sukoba.

Ključne riječi: rat u Ukrajini, međunarodni poredak, međunarodna sigurnost, političke i ekonomske posljedice rata

Hrvoje Špehar, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: hrvoje.spehar@fpzg.hr

Nove interpretacije neofunkcionalističke paradigme Europske unije uslijed ratne krize u Ukrajini: ponovno otkrivanje europskog identiteta kao mirovnog projekta

Europska unija, izgrađivana tijekom niza ključnih prekretnica u proširivanju ovlasti i proširenja metode suodlučivanja, suočena s brojnim izazovima najviših razina međuvladinskog/intergovernmentalnog odlučivanja, do sada je uglavnom dominantno bila teorijski tumačena političkim sustavom političkih ravnoteža između interesa država članica, te brojnih drugih političkih aktera koji suoblikuju njezine politike, stvaraju politička očekivanja ili imaju utjecaje na političku agendu. Ova „politička (ne)ravnoteža“, koja se obično smatra negativnim aspektom političkog sustava Europske unije polazeći od ideje da je nadnacionalna razina vlasti jednako važna ako ne i važnija od nacionalne, regionalne i lokalne, kao i polazeći od klasičnih ideja ravnoteže i podjele vlasti između zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, doživljava posve nove interpretacije uslijed ratnoga sukoba ili ratne krize na istoku Europe, a uz druge relevantne kontinentalne i atlantske sigurnosne saveze i mreže značajno je utjecala na djelovanje Europske unije, npr. naročito u obliku angažmana i inicijativa Europske komisije. Europska komisija i Europski parlament u novom okruženju, bitno obilježenom brzim donošenjem odluka koje često nadilaze neposredne ovlasti i Komisije i Parlamenta, za razliku od prethodnoga „lisabonskog desetljeća“, više ne ostaju u sjeni rada Vijeća Europske unije i Europskog vijeća – čime se ponovno, nakon razdoblja „eurosclerosis“ u obliku neuspjeha dublje integracije i financijskih i migrantskih kriza, nakon Ugovora iz Maastrichta sve do neuspjeha Ugovora za Europu, Europska unija ponovno može interpretirati sa stajališta sada već za europske studije klasične neofunkcionalističke paradigme. Kao što je istaknuo U. Puetter, intergovernmentalna razina odlučivanja označavala je prevladavajući način vladavine u Europskoj uniji i, što je osobito važno, kao odbacivanje skepticizma prema europskoj integraciji (Puetter, 2012: 56-57), naročito uslijed navedenih prethodnih kriza. Teza ovoga izlaganja sastoji se u tome da s posebnim osvrtom na mogućnosti koje proizlaze iz premisa neofunkcionalizma za politički sustav Europske unije, utjecaj nove ratne krize više nije moguće isključivo objasniti premisama intergovernmentalizma, već se ponovno mogu otkriti prednosti neofunkcionalizma. Osobito se bitnom ocjenjuje razlikovanje triju faza „eurosclerosis“ (prije Ugovora iz Maastrichta, financijske krize i krize Brexita), unutar kojih se preoblikovala

dinamična struktura političkog sustava EU između neofunkcionalističkih i intergovernmentalističkih polazišta.

Ključne riječi: neofunkcionalizam kao teorija europske integracije, intergovernmentalizam, novi intergovernmentalizam, deliberativni intergovernmentalizam, integracijski paradoks

Stipe Buzar, Libertas međunarodno sveučilište

Kontakt: sbuzar@libertas.hr

Rat protiv „Carstva laži“. Moralno-eshatološki vidik geopolitičke misli Aleksandra Dugina i Putinova „specijalna vojna operacija“

U govoru Vladimira Putina kojim je započeta invazija Ukrajine moguće je prepoznati pokušaj njezina pravnog, političkog, sigurnosnog i moralnog opravdanja. Dok je posebni predmet interesa ovog rada moralni vidik Putinova opravdanja, njegove političke, sigurnosne i moralne tvrdnje tri su nedjeljiva vidika jedinstvenog narativa. Prema njemu, Sjedinjene Države su zajedno sa zapadnim blokom stvorile “carstvo laži” s kojim su htjeli uništiti tradicionalne ruske vrijednosti i nametnuti Rusima lažne vrijednosti koje se protive ljudskoj naravi, kako bi ih uništili iznutra (*moralni vidik*). “Prevarantsko ponašanje Sjedinjenih Država” krši ne samo osnovna načela međunarodnih odnosa nego i općeprihvaćene moralne norme međunarodne politike (*politički i moralni vidik*), podupirale su “separatističke bande” na jugu Rusije, dok su ruske žrtve u slamanju ekstremizma i međunarodnog terorizma na Kavkazu bile ogromne (*sigurnosni vidik*). Za Rusiju je “načelo” ne-širenja NATO-a, koje je za Putina uzdignuto na razinu temeljnog načela u međunarodnim odnosima i sigurnosti u Europi, “pitanje života i smrti”, pitanje ruske “budućnosti kao nacije”. “To nije pretjerivanje, to je činjenica”, odlučno tvrdi u najavi invazije. Širenje NATO-a za Putina nije jednostavno prijetnja ruskim interesima, već prijetnja samom postojanju ruske države i njezinom suverenitetu (*sigurnosni i politički vidik*).

U pozadini Putinovih tvrdnji moguće je prepoznati tipične posthladnoratovske kremaljske teze o širenju NATO-a, ali i vanjskopolitičke ideje i geopolitičke stavove ruskog filozofa Aleksandra Dugina. Pri tome je cilj eksplicirati moralno-eshatološki vidik Duginovih geopolitičkih stavova te ih povezati s tvrdnjama iz Putinova govora, kako bi se pružila realistička kritika moralno-eshatološki postavljenih geopolitičkih ciljeva ruske vanjske politike.

Ključne riječi: rat, carstvo laži, moral, eshatologija, geopolitika, Aleksandr Dugin, Vladimir Putin

Zoran Kurelić, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: zoran.kurelic@fpzg.hr

Rat protiv liberalnog Antikrista

U ovom referatu uspostavljam međuigru radikalnih ideja dvojice renomiranih neoheideggerijanaca i neoschmittovaca Giorgia Agambena i Aleksandra Dugina. Cilj ovog misaonog manevra je promisliti fenomen eshatološke ideologije kao i eshatološke politike generalno. Ekspozicija je organizirana u četiri segmenata. U uvodu teksta ukazujem na sličnost totalitarne ideologije i eshatološkog mišljenja kako ga, svaki na svoj način, prezentiraju Agamben i Dugin. U drugom segmentu predstavljam i interpretiram Agambenovu apokaliptičku filozofiju, posebice njegovo razmatranje Druge Pavlove poslanice Solunjanima. Agamben je svoju interpretaciju poslanice predstavio u radu u kojem interpretira pismo ostavke Benedikta XVI, dakle jedno nesvakidašnje suvremeno pismo objašnjeno je uz pomoć jednog od najdramatičnijih pisama ikad napisanih. Naslov knjižice u kojoj je ova analiza provedena je više nego značajan *The Mystery of Evil* (Misterij zla). U drugom segmentu prikazujem Duginovu radikalnu kritiku liberalizma oslanjajući se na njegova temeljna djela *Foundations of Geopolitics* i *Fourth Political Theory*, a samu nit vodilju segmenta čini polemički tekst 'The War on Russia and its Ideological Dimension' koji je 2014. godine objavljen na mrežnim stranicama *Katehon.russia*. Posebno ću se fokusirati na motive Duginove teorije koje nude filozofskopolitičku interpretaciju Druge Pavlove poslanice Solunjanima. U središte rasprave naravno dolazi sam pojam katehon u njegova dva značenja: „onaj koji zadržava“ dolazak Antikrista i „ono što zadržava“ dolazak Antikrista. U završnom segmentu prikazujem kako i Agamben i Dugin zazivaju kraj svijeta u kojem trenutno živimo ali na različite načine. Posebno se fokusiram na Duginovu schmittovsku konfrontacijsku politiku prijatelja i neprijatelja u kojem je suvremeno zapadno liberalno društvo generalno, a SAD posebno izjednačeno s kraljevstvom Antikrista.

Ključne riječi: ideologija, eshatološka politika, Dugin, Agamben, rat u Ukrajini

Tonči Kursar, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: tonci.kursar@fpzg.hr

Rat, mir i nomos: o (ne)mogućnostima schmittijanske transgresije prostora

U izlaganju će se, u svjetlu ukrajinsko-ruskog rata 2022., nastojati kritički pokazati ograničenja ljevičarskog preuzimanja Schmittovog shvaćanja 'veleprostora' (Mouffe, Zolo i Petito) kao brane liberalnom univerzalizmu koji danas iznova otkriva 'duh 1989' (Fukuyama). Primarni je problem što takvo preuzimanje ideje 'veleprostora' ide na ruku „ekstremno regresivnom razumijevanju politike prostora“ (Rowan, 2011) jer preferira povijesne odnosno formatirane subjekte i prostore. Osim toga, čini se da je pritom došlo do nekritičkog uzdanja (najjasnije Petito) u Schmittovu tvrdnju iz Nomosa zemlje (2011) da „ideja novog nomosa“ pripada „onima koji su spremni na mir“. U izlaganju će se nastojati pokazati da takvo uzdanje nije u skladu sa Schmittovim viđenjem ljudske prirode i rata odnosno njegovom kritikom Kantovog shvaćanja (vječnog) mira i 'nepravdnog neprijatelja'.

Kad je posrijedi drukčije viđenje politike (geo)prostora onda postoje i oni koji se pozivaju na Schmitta, a oslanjaju se na radikalno demokratske pretpostavke (Rowan). Pokazat ću da, iako su posrijedi razmjerno oprezni pokušaji, ne mogu pronaći dovoljno konzistentno uporište u Schmittovom djelu. Mada se, primjerice, potencira 'ontološka neodređenost' koja ugrožava poredak (prostora) otvoreno je pitanje hoće li ta 'napetost' biti dovoljna da ostvari upravo „radikalno demokratsku artikulaciju“. Tome je, izgleda, tako, neovisno koliko isticali (Kalyvas) radikalno demokratske mogućnosti tzv. 'konstituirajuće moći' naroda koju Schmitt potencira u svojoj Nauci o ustavu.

Ključne riječi: mir, nomos, prostor, rat, Schmitt

Denisa Kostovicova, London School of Economics and Political Science

Tolga Sinmazdemir, London School of Economics and Political Science

Lanabi La Lova, London School of Economics and Political Science

Vesna Popovski, London School of Economics and Political Science

Kontakti: d.kostovicova@lse.ac.uk

v.popovski@lse.ac.uk

Parliamentary Discourses about Post-Conflict Transitional Justice: Is Speaking Behaviour in the Croatian Sabor Gendered?

Although the global norm of transitional justice is localized in national parliaments, scholars have overlooked how female legislators shape national transitional justice policy-making. Instead, the importance of women's agency in shaping transitional justice processes has been based on the study of women's civil society activism. This paper extends the understanding of women's contribution to transitional justice by conducting a multi-modal discourse analysis of parliamentary questions about transitional justice asked by male and female members of the Croatian Parliament from 2004 to 2020. The paper investigates whether female legislators are marginalized by the adversarial nature of parliamentary discourse, considering women's preference for cooperative discourse, as sociolinguists have argued. Quantitative analysis of the interactional dimension of parliamentary questions shows that women's questions are as adversarial as men's questions. Further, qualitative analysis of discourse demonstrates that female legislators broaden the scope of entitlements and press for the right to reparations to both male and female victims of violence. They overcome constraints posed by ideology and partisanship, although the constraints of nationalism appear most difficult to transcend. The paper advances feminist perspectives on transitional justice by investigating women's speaking behaviour in a post-conflict parliament to evaluate women's impact on policy-making.

Keywords: transitional justice, gender, legislature, partisanship, language

Ivor Sokolić, University of Hertfordshire

Venera Čočaj, London School of Economics and Political Science

Kontakti: i.sokolic@herts.ac.uk

v.cocaj@lse.ac.uk

My kind of justice: How self-interest can benefit transitional justice?

Post-conflict transitional justice aims to nurture constructive dialogue between individuals who are members of formerly opposed ethnic groups. Expressions of self-interest are often deemed antithetical to this because they can be framed as ethnic interest that is a display of power between “us” and “them”. We argue that expressions of self-interest can be beneficial to micro processes of transitional justice. The current scholarship has not captured this because it assumes face-to-face interactions are static and it examines statements made by individuals in isolation. In sequences of interactions between individuals across ethnic lines, expressions of interest - focused on the self, an ethnic group or a larger collective - are dynamic and can shift. We analyse how they can shift and how they result in a common good orientation, by drawing on theories of self-interest in deliberative democracy. We use Conversation Analysis, a micro-analytic approach to the analysis of turns in conversations, to capture this in transcripts from 12 multi-ethnic focus groups conducted in four former Yugoslav countries. This allows us to empirically show how expressions of self-interest in discussions of transitional justice across ethnic lines can provide information on the common good and result in orientations toward the common good.

Keywords: Transitional justice, self-interest, deliberative democracy, Conversation analysis

Duško Radosavljević, Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić

Kontakt: vpans2010@gmail.com

Politička kultura u Srbiji: 1990. – 2022.

Kako u mnogobrojnim političkim teorijama, još više u realnom političkom životu, zakonomerna je želja kako bi se, i po mogućnosti što preciznije utvrdilo i odgovorilo na određena politička pitanja, među kojima su, zašto su neke zemlje demokratske, prosperitetne, efikasne i bogate, a sa druge strane imamo nedemokratske, zaostale, siromašne i neefikasne države. To, kao i pitanja vezana za kvalitet života, zašto se u nekim zemljama duže živi, zašto je negde životni standard veoma visok, a negde ne, kao i zašto su negde stanovnici obrazovaniji, zašto neki imaju više demokratije, poštenije predstavnike vlasti, nezavisno i efikasno sudstvo, a sa druge strane imamo situaciju da građani mnogih zemalja žive u uslovima niskog standarda, kratkog životnog veka, sa preovlađujućom autoritarnom, korumpiranom i neefikasnom vlašću i lošim pravosudnim sistemom.

Kada započinjemo diskusiju o političkoj kulturi u Srbiji, mi je vezujemo za početke višepartijskog demokratskog sistema, i nedostatak konsenzusa političkih aktera oko osnova funkcionisanja istog, te potrebe da se isti u formi dogovora utvrdi. Tada se iskazala pogubna tendencija, koja je preživela sve ove godine – samo vlast poseduje punu istinu, vlast može i sme da ocenjuje šta je dobro za građane Srbije, pa tako i da postupi po svome nahođenju, volji i planovima, sa jasnim naznakama o zloupotrebama u svrhu očuvanja svoga položaja.

Skromna namera ovoga teksta jeste da bliže rasvetli neke od fenomena ispoljavanja političke kulture u Srbiji, od 1990-2022. godine, kao i mogućnosti prevladavanja problematične situacije u ovoj oblasti.

Ključne riječi: Srbija, politička kultura, partije, politički akteri

Marko Šilić, neovisni istraživač

Kontakt: markosilic91@gmail.com

Moguća nova žarišta: Balkan i postjugoslavenski prostor; jesu li državna, politička i institucionalna rješenja kojima su okončani ratovi devedesetih jamac mira ili povod za nove sukobe?

Postoji li mogućnost kritičkog definiranja određene kulturne egzistencije bez njene političke prilagodbe? Kakav orijentacijski smisao daje filozofija kulture kada je politički iskorištena?

Postoji značajka ovog problema koja ga čini korisnim za analizu trenutne globalne situacije. U takvom sklopu odnosa, potiskivanje određenih kulturnih obrambenih mehanizama povećava njihovu političku korisnost. Konkretno, kultura kao proces djelovanja postaje amalgamirana unutar političkog. Kad nema specifičnosti, opstaje samo nametanje jedne osobine identiteta kao kolektivnog označitelja. Idiosinkrazija simbola ukida sadržaj koji ga je izgradio i određuje vlastite, zasebne. U jeziku se ne prepoznaju funkcije koje ga uvjetuju, a politika ne nalaže jedinstven narativ oko njegovog sljedovanja.

U studiji slučaja Bosne i Hercegovine analiziram implikaciju kulture kao izazova sigurnosti te globalnom i regionalnom poretku. Koristim apstraktne generalizacije i neke praktične implikacije u vezi s načinom na koji kultura pokušava rebrendirati svoje postojanje dok se podređuje političkom. Povezujem kulturu s psihološkim razmatranjima i političkim sudjelovanjem, uspostavljajući teoriju s abduktivnim zaključcima.

Ključne riječi: kultura, etnos, politička ontologija, sigurnost

Josip Lučev, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: josip.lucev@fpzg.hr

Institucionalna analiza modela rasta: uloga ekonomske povijesti Hrvatske

Istraživačka agenda koja nastoji objasniti ulogu institucionalne analize u ekonomskom rastu i razvojnim strategijama se otvara tek u posljednjem desetljeću. U sklopu te agende i dalje ostaje otvoreno pitanje sustavne primjene ekonomske povijesti. Ovo izlaganje povezuje te teorijske aspekte na objašnjenju slučaja hrvatskog razvoja od ranih 1990-ih godina. Način stabilizacije valute u kriznom trenutku kraja 1993. godine se objašnjava kao kritička razdjelnica nakon koje se uspostavlja ovisnost o prijednom putu zbog rastuće prožetosti financijskog sektora drugim valutama. Ta ovisnost o prijednom putu je utjecala na dugoročne i kratkoročne razvojne aspekte u Hrvatskoj. Kao primjer dugoročnih aspekata se izvodi poveznica s deindustrijalizacijom i padom neto izvoza. Kao primjer kratkoročnih aspekata se izvodi izrazito neaktivno makroekonomsko upravljanje u kontekstu recesije 2009-14. Na tim se osnovama promatra suvremeni model rasta u Hrvatskoj pod utjecajem konkretnog događaja u ekonomskoj povijesti za kojeg institucionalna analiza daje korisnu interpretaciju. Iz tako koncipiranih modela rasta proizlaze nužne geopolitičke i geoekonomske posljedice. Mala otvorena post-socijalistička gospodarstva Europske unije su svoje trgovinske zavisnosti i uska grla sa strane potražnje razvila u sklopu razvojnih strategija u kontekstu tranzicije i stabilizacije. Najavljuje se i širi istraživački projekt s ambicijom identificiranja ključnih kriznih trenutaka koji su dugoročno utjecali na ekonomski razvoj Hrvatske.

Ključne riječi: institucionalne promjene; ekonomska povijest; kuna; ekonomski razvoj Hrvatske; modeli rasta

Dimitrije Birač, doktorski student, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: dimitrije.birac@gmail.com

Utjecaj ekonomske misli na političke promjene u Hrvatskoj 1989/1990

Cilj izlaganja jest predstaviti dosadašnje doktorsko istraživanje o utjecaju ekonomske misli na političke promjene u Hrvatskoj 1989/1990. Ključna istraživačka pitanja ove polit-ekonomske analize su: kakva je bila uloga tadašnje ekonomske misli u demokratskoj usmjerenosti političkih reformi koje su vodile višestranačkim izborima? kako se zahtjev za izlaskom iz neefikasnog ekonomskog sistema transformirao u zahtjev za višestranačkim izborima?; zašto je prijelaz političke vlasti od SKH prema HDZ-u bio miran i zašto nije bilo političkih potresa činjenicom da se ide u smjeru višestranačkih izbora i da SKH gubi vlast? U izlaganju ću obrazložiti tezu da se miran prijelaz realizirao zbog političkog usuglašavanja stvaranog drugom polovicom 1989. i početkom 1990., a koji je bio direktna posljedica *ekonomskog* konsenzusa stare i nove elite oblikovanog pod presudnim utjecajem tadašnje ekonomske misli. To su presudne implikacije zahtjeva/usmjerenja za pluralizacijom oblika vlasništva.

Ključne riječi: Hrvatska, ekonomska tranzicija, politička tranzicija, socijalizam, kapitalizam

Ivan Stanojević, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Bojan Vranić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Kontakti: ivan.stanojevic@fpn.bg.ac.rs

bojan.vranic@fpn.bg.ac.rs

Socijalne nejednakosti u kriznom periodu: kako je stambeno pitanje ponovo postalo relevantno za vreme rata u Ukrajini?

U radu je predstavljena analiza uticaja pandemije i Ruske invazije na Ukrajinu na tržište nekretnina u zemljama zapadnog Balkana. Autori analiziraju trendove na tržištu nekretnina na zapadnom Balkanu u poslednje 3 godine, ukazujući da je nedostatak stambenih politika ogolilo socijalne nejednakosti i demokratski deficit društva. Pre pandemije i invazije društva zapadnog Balkana suočavala su se sa problemom rentijerstva na tržištu nekretnina. Tražnja za stambenim prostorom nije podsticala prevashodno od želje za rešavanjem stambenog pitanja, već je u velikoj meri predstavljala investicionu i štednu tražnju. Takva tražnja stvara nefer konkurenciju i drastičan rast cena za ljude koji u tim stambenim jedinicama žele da žive. Iz toga proizlaze brojni poremećaji u funkcionisanju gradova i kvalitetu života njihovih stanovnika.

Ruska invazija na Ukrajinu ima dvostruki uticaj na stambeno pitanje u zemljama zapadnog Balkana. Razlog za to su inflacija (koja poskupljuje kredite) i dodatno povećana tražnja od strane migranata i izbeglica. Ta situacija dodatno podstiče rentijere da ulože novac zarađen rentiranjem postojećih nekretnina u kupovinu novih, kao i na fokusiranje na inostrane klijente. Slično kao što vlasnici nekretnina u hrvatskim primorskim univerzitetskim gradovima deložiraju studente iz smeštaja da bi primili turiste, tako sada sve više stanodavaca u gradovima zapadnog Balkana izbegavaju da daju stanove u zakup svojim sugrađanima, kako bi ostvarili veći profit putem kratkoročne rente, što putem AirBnB usluga, što dugoročnim izdavanjem imućnijim imigrantima.

Kako bi se ovi negativni trendovi preokrenuli, autori predlažu poreska rešenja koje će destimulisati rentijerstvo, investicionu i štednu tražnju za stambenim jedinicama, a stimulisati vlasništvo nad stambenim jedinicama u kojima pripadnici ljudi žele da žive kako bi privređivali u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: nekretnine, stambena politika, poreska politika, gradovi, participacija, inflacija, imigracija

Ana Jerković, doktorandica, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: anajerkovic80@gmail.com

Transnacionalna vlada kao regulator suvremenih geopolitičkih odnosa

Suvremeni geopolitički odnosi sve su kompleksniji slijedom najnovijih konflikata na relaciji globalnih velesila i ponovnog kreiranja blokovskih podjela. Utrka za predominaciju svjetskom scenom pojačana je rusko-ukrajinskim konfliktom koji je polarizirao svijet i s kojim se postepeno ali sigurno stvara novi svjetski poredak. Nedvojbeno će se ishodom ovog rata postaviti novi geopolitički odnosi, a koja će (istočna ili zapadna) velesila izići kao pobjednica tek ostaje za promotriti. Ipak, uzevši u obzir sve opcije, može li se slijedom globalizacije razmotriti oformljenje transnacionalne vlade koja bi upravljala svjetskom scenom na način na koji primjerice Europska komisija upravlja Europskom unijom? Je li UN pokazao sposobnost upravljanja krizom i konfliktima koji poprimaju svjetske razmjere, te kako bi trebalo izgledati tijelo koje bi, zajedno sa Svjetskim parlamentom koji se zagovara u formi Parlamentarne skupštine UN-a, operativno upravljalo rješavanjem globalnih pitanja.

Ključne riječi: transnacionalna vlada, globalno upravljanje, globalizacija

Berto Šalaj, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kosta Bovan, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakti: berto.salaj@fpzg.hr

kosta.bovan@fpzg.hr

Politička polarizacija u Hrvatskoj – HDZ protiv SDP-a ili *antiestablishment* protiv *mainstreama*?

Politička polarizacija prepoznaje se kao jedan od ključnih izazova stabilnom funkcioniranju zapadnih liberalnih demokracija početkom 21. stoljeća. Čitav niz istraživanja ukazuje na sve veću netrpeljivost i ideološko udaljavanje građana s različitih dijelova političkog spektra. Takvi trendovi mogu imati ozbiljne i dugoročne posljedice za društvo, poput političkih nemira, nasilja, pa čak i građanskog rata.

S obzirom na manjak istraživanja u hrvatskom kontekstu, trenutno nemamo dovoljno dobar uvid u razinu polarizacije među hrvatskih građanima te stoga ovim izlaganjem nastojimo ponuditi neke preliminarne uvide o razinama afektivne političke polarizacije hrvatskih građana. Pritom kao izvor podataka koristimo nacionalno reprezentativne baze pred- i postizbornih studija Fakulteta političkih znanosti u periodu 1999.-2020. Koristeći osam vremenskih točaka, analizirali smo dolazi li do promjene u razinama afektivne polarizacije te kakav je odnos afektivne i ideološke polarizacije. Pritom ćemo se usredotočiti prvenstveno na stranačku identifikaciju građana s HDZ-om i SDP-om, dvije dominantne stranke u Hrvatskoj, te promatrati kako se građani koji se identificiraju s pojedinom strankom odnose prema suprotnoj stranci. Dodatno važno pitanje koja nas zanima jest dolazi li do jačanja *antiestablishment* identifikacije među građanima te time i pojave potencijalno novih polarizacijskih rascjepa u društvu po toj liniji.

Ključne riječi: polarizacija, zatvorena stranačka identifikacija, afektivna politička polarizacija, *antiestablishment* identifikacija

Nikola Petrović, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Josip Bilić, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Filip Fila, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Kontakt: nikola@idi.hr

bilic@idi.hr

filip@idi.hr

Mogućnosti geopolitičkog rascjepa u hrvatskom društvu

Invazija Rusije na Ukrajinu imala je inicijalni učinak ublažavanja geopolitičkih i ideoloških podjela u hrvatskom društvu. Došlo je do gotovo unisonog svrstavanja na stranu Ukrajine tj. Zapada. Hrvatsko pripadanje Zapadu i zapadnom kulturnom krugu smatra se zadanom datošću, no u nekim su se razdobljima hrvatski politički i ideološki akteri orijentirali prema Istoku tj. prema Ruskom Carstvu i Sovjetskom Savezu. Invazijom Rusije na Ukrajinu i delegitimacijom Putinove vladavine značajno je smanjena mogućnost jačeg povezivanja s Rusijom, no u hrvatskom javnom prostoru prisutne su kritike politike Zapada, koje dolaze s različitih ideoloških pozicija. Kao i svaki značajan povijesni događaj, invazija Rusije na Ukrajinu može promijeniti duge povijesne trendove, ovisno o sekvenci događanja koju će proizvesti (Sewell, 2005). Određivanje prema Rusko-ukrajinskom ratu i njegovom završetku postaje jedan od najznačajnijih prijevora unutar EU, kao i unutar europskih društava.

U ovom se izlaganju zato postavlja pitanje kakav je mogući učinak ovog događaja na odnos hrvatskih političkih elita i građana prema Zapadu. To jest u kojoj mjeri postoji potencijal za odbacivanje Zapada i stvaranje geopolitičkog rascjepa unutar hrvatskog društva. U radu se analiziraju stranački programi ključnih hrvatskih stranaka, te polustrukturirani dubinski intervjui s hrvatskim političarima, kako bi se prikazale promjene u geopolitičkim orijentacijama političkih elita. Geopolitički profili hrvatskih građana kao i determinante tih profila bit će prikazani na osnovu anketnog istraživanja provedenog u listopadu i studenom 2021. godine na nacionalnom probabilističkom uzorku od 1200 ispitanika.

Ključne riječi: geopolitički rascjep, Hrvatska, Zapad, političke elite, javno mnijenje

Bojan Todosijević, Institut društvenih nauka u Beogradu

Kontakt: btodosijevic@idn.org.rs

Razumevanje javnog mnjenja Srbije o poziciji Srbije prema rusko-ukrajinskom sukobu

Stavovi javnosti o međunarodnim sukobima, kao što je sadašnja konfrontacija između Rusije i Ukrajine, u različitim su zemljama različito polarizovani. Dok je u nekima javnost gotovo jednoglasna u podršci jednoj ili drugoj strani, mišljenja u drugim zemljama su podeljena i polarizovana. Srbija je jedna od zemalja u kojoj javnost pokazuje polarizovane poglede na sukob. Pitanje na koje ovaj rad pokušava da odgovori je: Kako se ove individualne i grupne razlike mogu objasniti? Potencijalni faktori objašnjenja su brojni. Socio-demografska pozadina može biti važna. Religioznost i verska konfesija mogu biti uticajni, ali i pol, godine, obrazovanje. Socio-psihološke varijable takođe treba uzeti u obzir. Autoritarnost, kao pretpolitička psihološka predispozicija, mogla bi uticati na stavove prema sukobu. Trenutne političke preferencije, kao što su partijska identifikacija, podrška demokratiji i povezane varijable takođe mogu da utiču na percepciju sukoba. U radu će biti prikazana analiza uticaja varijabli koje predstavljaju ove široke konceptualne kategorije na stavove o poziciji Srbije u odnosu na konflikt. Podaci za analize se još prikupljaju, a u radu će biti predstavljeni prvi rezultati. Početna hipoteza je da se sadašnji stavovi mogu objasniti pre svega već postojećim političkim preferencijama (npr. podrška vladajućoj stranci), a u drugom koraku autoritarnim pogledom na svet..

Ključne riječi: Ukrajina, Rusija, konflikt, Srbija, stavovi, autoritarnost

Bartul Vuksan-Ćusa, Srednjoeuropsko sveučilište, Beč

Kontakt: bartul.vuksan-cusa@studenti.fpzg.hr

Bilješka o „našim“ skalama autoritarnosti: metodološke i druge napomene

Mjerenje autoritarnosti na individualnoj razini često je dijelom prediktorskih modela kvantitativnih politoloških istraživanja. Studije populizma, polarizacije, političkog nepovjerenja i biračkog ponašanja koje se temelje na anketnim podacima skale autoritarnosti tretiraju kao disciplinarni must have, pri čemu se konceptualna razložnost i psihometrijska validnost korištenih instrumenata reduciraju (tek) na rezultate faktorskih analiza. Ovoj široj disciplinarnoj tegobi nije izmakla ni kvantitativna politološka tradicija u Hrvatskoj čiji nalazi o individualnoj autoritarnosti, kako ovaj tekst pokazuje, počivaju na nerazrađenoj bateriji čestica. Točnije, ova istraživačka nota, koristeći podatke istraživačkog niza Hrvatskih izbornih studija, demonstrira o potrebi za jasnijim pristupom autoritarnosti na mikro razini. Prvi dio teksta donosi teorijski pregled kojim se ukazuje na to da sadržaj korištenih instrumenata ne diferencira između latentnih dimenzija konstrukta koji se namjerava mjeriti. Posljedično, neke čestice ne zahvaćaju autoritarnost već više oslikavaju elemente drugih stavovskih predispozicija poput populizma. Ovo je potvrđeno i u empirijskom dijelu analize gdje rezultati MGCF (Multi-group Confirmatory Factor Analysis) pokazuju kako invarijantnost mjernog instrumenta nije utvrđena, što svjedoči o izostanku konceptualne ekvivalentnosti u različitim vremenskim točkama. Uz to, koristi se i IRT (Item Response Theory) koji omogućuje testiranje preciznosti i dometa mjerenja, odnosno, ovime se analizira uspješnost mjernog instrumenta u zahvaćanju latentnog konstrukta. Istodobno, IRT pruža podatke o informacijskom doprinosu pojedinih čestica u opisu konstrukta. Rezultati pokazuju kako obuhvat skala uglavnom počiva na informacijama koje pružaju jedna ili dvije čestice, pri čemu se pokazuje kako dosad korišteni instrumenti ne zahvaćaju ekstremno niske i visoke razine autoritarnosti. U zaključnom dijelu se iznose sugestije koje bi omogućile kvalitetnije mjerenje autoritarnosti na individualnoj razini. To se čini naročito relevantnim u Hrvatskoj gdje dio populacije, iako izložen demokraciji, njoj nije odveć sklon.

Ključne riječi: skale autoritarnosti, faktorska analiza, invarijantnost mjerenja, psihometrija

Robert Bošnjak, neovisni istraživač

Kontakt: bosnjakr@gmail.com

Apsolutna vlast i oružje za masovno uništenje kao strategija očuvanja sjevernokorejske dinastijske vladavine

U sklopu istraživanja prirode suvremenih autokracija izabrana je studija slučaja Sjeverne Koreje, kako bi se prezentirala otpornost dinastije Kim u uspješnom održavanju totalitarne vladavine i provođenja specifične autonomne vanjske politike. Kolapsom zapadnih dugogodišnjih gospodarskih sankcija i posljedičnog masovnog umiranja od gladi nedužnog stanovništva, pokazalo se kako neočekivana otpornost dinastijske vlasti nije splet samo (ne)sretnih okolnosti niti posljedica neobjašnjive pasivnosti sjevernokorejskog naroda. Posebno dizajnirana ekstremna ideologija Juche osigurala je autokratsku dinastijsku vlast, nakon čega je smjena režima bila moguća jedino međunarodnom vojnom intervencijom. Svjesna ove opasnosti, dinastija Kim identificirala je vlastitu Ahilovu petu te je razvojem sve sofisticiranijeg nuklearnog oružja stvorila snažno sredstvo odvratanja čime je svaki napad postao neisplativ. Unatoč učincima globalizacije i širokoj dostupnosti informacija na međunarodnoj razini, anuliranjem svojih unutarnjih i vanjskopolitičkih izazova, osigurala se autokratska vladavina i omogućilo nasljeđivanje vlasti potomcima obitelji Kim.

Dugotrajni opstanak sjevernokorejske totalitarne vlasti još je značajniji ako se uzme u obzir da su vojno, demografski i gospodarski znatno snažnije diktature s vremenom izgubile bitku s liberalnim demokracijama, dok je Sjeverna Koreja dočekala i preživjela Fukuyamin kraj povijesti. Nacističko-fašističke diktature predvođene Hitlerovom Njemačkom poražene su u vojnom sukobu, dok je komunističko-staljinistički SSSR izgubio višedesetljetnu gospodarsku bitku, izazvavši slom savezne države čije se posljedice danas sve više osjećaju. Pitanje koje se nameće ovim izlaganjem: Je li Sjeverna Koreja postavila obrazac ponašanja mnogobrojnim svjetskim autokratima za uspješno očuvanje svoje vlasti kao i njihovim potomcima?

Ključne riječi: Sjeverna Koreja, Juche, diktatura, vođa, dinastija Kim, nuklearno oružje

Josip Gojak, neovisni istraživač

Kontakt: josip.gojak1@gmail.com

Organizacija za oslobođenje Levanta (HTS) i Al-Kaida. Promjena naziva ili strateški zaokret?

Još od samih početaka revolucije u Siriji, uz notornu organizaciju Islamska država tim područjem strah je sijala još jedna teroristička skupina – Front Al-Nusra. Al-Nusra je godinama funkcionirala kao produžena ruka, odnosno franšiza Al-Kaide na teritoriju Sirije, a unutar džihadističkog pokreta često je dolazilo do oružanih sukoba oko lokalnog utjecaja s organizacijom Islamska država. Za razliku od Islamske države, koja je u relativno kratkom razdoblju okupirala veliki teritorij, a jednako tako brzo taj teritorij i izgubila, Al-Nusra je ostvarila značajan utjecaj u sirijskoj regiji Idlib koju već godinama u potpunosti kontrolira.

U međuvremenu, od početka sirijske revolucije do danas, Al-Nusra je prestala postojati pod navedenim imenom te danas djeluje pod nazivom Organizacija za oslobođenje Levanta (Hajat Tahrir Al-Šam) te je formalno prekinula sve poveznice s organizacijom Al-Kaida. Posljednjih godina, sve od konsolidacije vlasti HTS-a na području Idliba, svjetska javnost svjedoči pokušajima organizacije i njihovog vodstva da se prikažu kao organizacija koja se odrekla islamističkog radikalizma i terorizma i s kojom međunarodna zajednica može razgovarati. Ti pokušaji su posebno razvidni i u intervjuu kojeg je vođa organizacije Abu Muhamad al-Džolani dao američkoj televizijskoj mreži PBS.

U ovome radu, kroz studiju slučaja Organizacije za oslobođenje Levanta, želim utvrditi radi li se u predmetnome slučaju o strateškom zaokretu organizacije koja se praktično donedavno nalazila pod zapovjedništvom Al-Kaide ili se radi samo o promjeni naziva u svrhu očuvanja moći u navedenoj sirijskoj pokrajini. Isto ću učiniti kroz analizu samih početaka ove organizacije, prirode odnosa s Al-Kaidom, politika koje trenutno provode na području koje kontroliraju, kao i odnosa s drugim državama.

Ključne riječi: Sirija, Revolucija u Siriji, Al-Kaida, Terorizam, Organizacija za oslobođenje Levanta

Borko Ivanković, doktorand, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: borkoivankovic@hotmail.com

Položaj Kine u promijenjenim geopolitičkim odnosima nakon ruske invazije na Ukrajinu

Kineski predsjednik Xi Jinping je u rujnu 2022. na samitu Šangajske organizacije za suradnju, na kojem se sastao s ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom, izjavio da Kina želi „preuzeti svoju ulogu velike sile u suradnji s Rusijom“. Kina je 2013., objavom svog geostrateškog projekta inicijative Pojas i put, obznanila ambiciju postanka velike globalne sile, a ne samo regionalne. Navedena izjava je samo javna potvrda već započetih procesa. Ovo nastojanje Kine ju je sukobilo sa SAD-om, što se očitovalo u američko-kineskom gospodarskom ratu iz 2018. Sukob SAD-a dosada najmoćnije države svijeta i Kine one najbrže rastuće, dijelom objašnjava Tukididova zamka Grahama T. Allisona i ofenzivni realizam Johna J. Mearsheimera. Iako se neki autori poput Jonathana Kirshnera protive ideji da ovi teoretski koncepti definiraju razloge kinesko-američkog sukoba, činjenica je kako SAD pokušava usporiti rast Kine, dok ona jasno naglašava svoj cilj stvaranja kinesko-centričnog svjetskog poretka.

Invazija na Ukrajinu i zajedničko djelovanje Zapada protiv Rusije je ubrzalo procese sukobljavanja velikih sila, promijenilo geopolitičke odnose te stvorilo preduvjete za blokovsku podjelu međunarodnih odnosa. Vidljivo je kako Kina podržava Rusiju u njezinom sukobu sa Zapadom nakon invazije na Ukrajinu. Među zapadnim državama Kina se također percipira kao prijetnja trenutnom svjetskom poretku koji je zapadno-centričan.

Navedeno je postalo evidentno u ljeto 2022. nakon kineske simulacije invazije (vojne vježbe združenih kineskih oružanih snaga) na Tajvan nakon posjete predsjednice Zastupničkog doma SAD-a Nancy Pelosi. Kina koristi već spomenutu inicijativu Pojas i put za jačanje svoje vojne moći, osiguravanjem luka dvojne namjene u takozvanom „nizu bisera“ (*string of pearls*) od Azije do Europe. Rast kineske vojne, a posebice pomorske moći, razvidan ja i iz činjenice da trenutno Kina posjeduje 355 ratnih plovila dok SAD raspolaže s 296. Kine će u narednom razdoblju oblikovati novi blokovski podijeljeni svijet.

Ključne riječi: Kina, Pojas i put, geostrateški, sukob, SAD

PANEL 5A: INSTITUCIJE I DEMOKRATSKI DEFICIT

Daniela Širinić, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Željko Poljak, Uni Antwerpen

Višeslav Raos, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: daniela.sirinic@fpzg.hr

zeljko.poljak@uantwerpen.be

viseslav.raos@fpzg.hr

Povratak korijenima: slijede li stranke predizborna obećanja tijekom izbornog ciklusa

Studije o postavljanju dnevnog reda temeljito su istraživale kako stranke prioritiziraju političke teme i probleme. Ove studije potvrđuju da istaknute teme, teme koje su više zastupljene u medijima i teme kojima se bave konkurentne stranke doprinose povećanju (ili smanjenju) pozornosti koju stranke posvećuju pojedinim temama. Međutim, literatura je uglavnom previdjela utjecaj izbornih programa i, što je još važnije, kako je taj utjecaj uvjetovan izbornim ciklusom. Naime, niz studija pokazalo je kako stranke povećavaju aktivnosti usmjerene povećanju svog biračkog tijela kasnijim fazama izbornog ciklusa jer se približavaju izbori. Stoga u ovom radu testiramo temeljnu pretpostavku parlamentarne demokracije, a to je da će stranke kroz parlamentarnu aktivnost posvetiti značajnu pozornost upravo onim temama koje su istaknule u izbornim programima. Predviđamo i da će taj utjecaj izbornih programa biti jači što se više približavaju izbori. Koristeći nove podatke o političkim prioritetima stranaka u izbornim programima i zastupničkim pitanjima u Hrvatskoj (2000.-2020.) pokazujemo da stranke posvećuju sličnu pozornost temama iz svojih programa na temelju kojih su izabrane u Sabor, no taj je učinak značajan samo u izornoj godini.

Ključne riječi: stranke, izborni programi, zastupnička pitanja, vlada, opozicija, izborni ciklus

Damir Kapidžić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu

Kontakt: damir.kapidzic@fpn.unsa.ba

Mogućnost rješavanja demokratskog deficita kroz skupštine građana: slučaj Mostara u Bosni i Hercegovini

Postkonfliktnim i podijeljenim društvima često se upravlja kroz oblike konsenzusa elita koji zaobilaze građane u procesu donošenja odluka. Osobito aranžmani podjele vlasti u kojima politiku oblikuju politički lideri koji predstavljaju cijele etničke skupine proizvode i održavaju demokratski deficit. Ovaj rad ima za cilj istražiti da li je moguće riješiti demokratski deficit kroz inovativne oblike demokracije, posebice skupštine građana. Nadalje, postavlja se pitanje mogu li skupštine građana djelovati kao kontrola protiv autoritarizma i neliberalne politike političkih stranaka i njihovih lidera. Skupštine građana su novi oblik izravnog demokratskog sudjelovanja i postoji velika nada da se ovim mehanizmom mogu riješiti probleme demokratskog deficita. Kroz rasprave među slučajno odabranim građanima se pokušava eliminirati utjecaj etničke pripadnosti kao prečace u donošenju odluka, ali i povećati legitimnosti konačnih odluka. Odlikuje ih elementi slučajnog odabir sudionika, što jamči da sastav skupštine odražava demografske odlike države ili grada, te strukturiran proces kroz koji se sudionici vode od facilitatora i koji uključuje faze učenje i rasprave o odabranoj temi. Općenito, skupština građana doživljava se kao mikrokozmos šire populacije, odnosno u ovom slučaju kao “grad u sobi”. Skupštine građana se često koriste kako bi potakle rasprave o kontroverznim ili teškim temama u kojima nema političkog dogovora. U radu se razmatra slučaj Bosne i Hercegovine, točnije skupštine građana Mostara koja je održana tijekom četiri vikenda u srpnju 2021. godine. U većini slučajeva ih pokreću sami donositelji odluka, s tim da je u slučaju Skupštine građana Mostara inicijativa za pokretanje došla od Vijeća Europe. Istraživanje se oslanja na praćenje procesa i promatranje sudionika tijekom šest mjeseci prije skupštine, te anketa na reprezentativnom uzorku građana Mostara. Istraživanje naglašava značaj ali i ograničenja koja deliberativna demokracija, a posebice skupština građana, može imati u jačanju demokracije u podijeljenim društvima.

Ključne riječi: demokratske inovacije, skupštine građana, rješavanje sukoba, Bosna i Hercegovina, Mostar

Nebojša Vladisavljević, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Kontakt: n.vladisavljevic@fpn.bg.ac.rs

Konsocijacija bez demokratije: primeri sukoba oko nacionalnog samoopredeljenja u Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini i Severnoj Makedoniji

Konsocijalni režimi se obično analiziraju iz ugla konsocijalne demokratije čak i kada im nedostaje jedno ili više obeležja demokratije. Neki konsocijalni režimi su nesporno autoritarni; drugi čine deo mešovitih (hibridnih) režima. U tekstu se tvrdi da su uspešne konsocijacije bez demokratije u kontekstu sukoba oko nacionalnog samoopredeljenja visoko formalizovane i uključuju sva četiri stuba konsocijacije; nasuprot tome, nedemokratske konsocijacije u drugim kontekstima često se odlikuju parcijalnim, neformalnim i fleksibilnim aranžmanima. I jedne i druge podrazumevaju obuhvat ustanova izvršne i zakonodavne vlasti ali i šireg institucionalnog prostora. U tekstu se ističe da, mada konsocijacija obično podstiče mir i stabilnost u demokratijama i autoritarnim režimima, problemi nastaju u mešovitim režimima i tokom velikih političkih promena – kada se konsocijacije kreću od autoritarizma ka demokratiji i nazad, ispod praga demokratije. Navode se detaljni primeri iz bivše Jugoslavije koja je već decenijama prostor u kojem se razvijaju konsocijacije bez demokratije u zahtevnom miljeu sukoba oko nacionalnog samoopredeljenja. Tekst istražuje te probleme iz ugla uporedne istorijske analize socijalističke Jugoslavije i post-socijalističke Bosne i Hercegovine i Severne Makedonije.

Ključne riječi: konsocijacija, autoritarizam, mešoviti režimi, demokratija, nacionalno samoopredeljenje.

Oliver Kannenberg, Institute for Parliamentary Research (IParl), Berlin

Martin-Luther-University Halle-Wittenberg

Kontakt: kannenberg@iparl.de

Parliaments in De Facto States – Merely a rubberstamp or engine of conflict resolution?

While parliaments are core institutions within democracies, they also fulfil central functions in maintaining the political system in hybrid regimes and autocracies. But how do they perform in so-called “De Facto States”, i.e. states with limited international recognition? So far, there have been no comparative approaches to investigate the role and functions parliaments can assume in such contexts. This is even more surprising as many of these regimes can be located in Europe or on the European periphery, and thus repeatedly force EU foreign policy to walk a diplomatic tightrope. In addition to the Turkish Republic of Northern Cyprus, the Republic of Kosovo and the members of the so-called Commonwealth of Unrecognised States (Abkhazia, Artsakh, South Ossetia and Transnistria), two further de facto regimes have emerged on European soil in the course of the Russian-Ukrainian war that has been raging in the Donbass region since 2014, namely the Luhansk and Donetsk republics.

What influence does the limited international recognition exert on the role of the parliaments? And is the fulfilment of the parliaments' functions more dependent on the level of democracy or the general “state” orientation (independence, re-organisation or integration)? These and other questions will be addressed by conceptualising a research framework for parliaments in de facto states. Based on this, an initial typology of parliaments in de facto states will be developed by analysing various case studies.

Keywords: Parliaments; Legislatures; De Facto States; Limited Recognition; Comparative Politics

Danijel Bačan, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Kontakt: danijel.bacan@student.geog.pmf.hr

Crna Gora kao razmeđa vjerske autokracije i suvremene demokracije

U prosincu 2019. godine u Crnoj Gori izglasan je Zakon o slobodi vjeroispovijesti, kojim država stječe pravo nad kulturnom baštinom, koja je bila njeno vlasništvo prije 1918. godine. Zakonu se oštro protivila Srpska pravoslavna crkva (SPC), kojoj je prijetilo oduzimanje brojne imovine. Uskoro nakon donošenja zakona počela je kampanja SPC duž cijele države za predstojeće parlamentarne izbore u kolovozu 2020. godine, na kojima pobjeđuje oprobna, podupirana od strane SPC-a. Rezultatima izbora kumovala je i dugovječnost Demokratske partije socijalista na vlasti te afere vezanih uz nju. Nova Vlada sastavljena od tri kandidacijske liste usko je bila povezana sa SPC-om, no krajnje nestabilna, pa je prvi pad vlade bio u veljači 2022. godine, a drugi već u kolovozu iste godine. Dodatnu je nestabilnost prouzročilo i ustoličenje novog mitropolita Joanikija na Cetinju, drevnoj prijestolnici Crne Gore. U Cetinju su izbili ozbiljni sukobi između podupiratelja i protivnika ustoličenja, koje su mnogi opisali kao izuzetno opasnu situaciju po pitanju same državnosti Crne Gore. Upravo prethodno opisane događaje ovaj rad ima za cilj detaljnije predstaviti i objasniti gledajući kroz prizmu puta Crne Gore prema vjerskoj autokraciji ili prema mogućoj, službeno zagovaranoj demokraciji, koja vodi euroatlantskim integracijama. Znanstvene metode rada su: analiza prethodnih istraživanja, analiza medijskih natpisa te metoda intervjua s relevantnim sugovornicima. Rad će uključivati i najnovije političke događaje u Crnoj Gori u vidu rješavanja političke krize nastale drugim padom Vlade.

Ključne riječi: Crna Gora, autokracija, demokracija, Srpska pravoslavna crkva, Vlada

Despot Kovačević, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Stefan Surlić, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Kontakt: despot.kovacevic@fpn.bg.ac.rs

stefan.surlic@fpn.bg.ac.rs

Srpsko-albanski odnosi: porast populizma u odsustvu sporazuma o statusa Kosova

Porast populizma u Srbiji i na Kosovu ima svoje uzroke u nizu faktora uticaja. Jednu od specifičnosti vidnijeg populizma predstavlja upotreba srpsko-albanskih odnosa u statusnom sporu. Sa ratom u Ukrajini dolazi do dodatne manifestacije populizma u novim interpretacijama ranijeg sukoba. Osnovna teza ovog rada je da međunarodno uslovljen dijalog Beograda i Prištine značajno utiče na porast populizma u Srbiji i na Kosovu. U odsustvu sporazuma, populističke tendencije se po jasnom obrascu baziraju na nekoliko pretpostavki. Prva od njih je formiranje harizmatiskog lidera zasnovanog na predsedniku ili premijeru kao čuvaru ustavnog poretka, teritorijalnog integriteta i suverenita. Uloga branioca nacionalnih interesa temu srpsko-albanskih odnosa stavlja u središte podrške koju uživaju od strane građana. Druga pretpostavka je očuvanje izvorne ideje „otadžbine“ sjedinjene s populističkim obrascem vezanosti za teritoriju. Treća pretpostavka je konflikt elite i mase u kome se populista identifikuje s narodom protiv korumpiranih elita koje urušavaju poredak i suverenitet države. Tema dijaloga Beograda i Prištine uklapa se i u druge karakteristike populizma među kojima je i kameleonski karakter, čiji se obrisi prepoznavaju u diskurzivnom kretanju od kompromisnih do ultra nacionalističkih predloga. Uz proizvodnju čestih vanrednih i kriznih situacija koje održavaju međuetničke tenzije uviđa se nedvosmislen populistički obrazac.

Ključne riječi: populizam, Srbija, Kosovo, konflikt, srpsko-albanski odnosi

Mario Lukačić, doktorand, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

U.S. Army War College

Kontakt: lukacicmario@gmail.com

Sigurnosni izazovi u Jugoistočnoj Europi: hrvatska perspektiva

Nije neobično da male nacije vode ratove velikih sila. Kako bi izbjegle totalni međusobni rat, supersile često brane svoje interese u ograničenim sukobima koje vode male nacije uz njihovu potporu. Istraživanje će se baviti hrvatskim sigurnosnim okruženjem u kojem postoje dvije razine koje se moraju ispitati kako bi se razumjela njegova složenost. Prvu razinu čine odnosi među državama u regiji koje se razlikuju u tumačenju prošlosti, ali što je još i važnije, razlikuju se u očekivanjima budućnosti. Ova različita stajališta o problemima i rješenjima vuku korijene iz ratova 1990-ih u bivšoj Jugoslaviji, ali i iz dublje povijesti. Okružena članicama EU ili NATO-a i opterećena različitim (povijesnim) problemima, Jugoistočna Europa predstavlja potencijalni sigurnosni vakuum u Europi. Druga razina analize usmjerena je na suparništvo između Rusije i Zapada. U svom pokušaju da ponovno stekne status svjetske sile, Rusija na NATO/EU gleda kao na prijetnju i nastoji projicirati vlastite interese u Jugoistočnoj Europi. Ova kombinacija suprotstavljenih interesa zemalja u regiji i odlučnosti da se ostane na sadašnjim političkim stajalištima prijeti nedavno uspostavljenoj stabilnosti i sigurnosti u Jugoistočnoj Europi. Okruženje s raznolikim problemima i ogromnim nedostatkom povjerenja plodna je baza za stvaranje nestabilnosti. Iako sve zemlje regije smatraju NATO i EU područjem stabilnosti i prosperiteta, neke od njih su više ili manje podložne ruskom utjecaju, uglavnom zato što mogu očekivati rusku podršku u rješavanju regionalnih problema. Kako Hrvatska, kao članica NATO-a i EU, može pomoći u ublažavanju ruskog utjecaja u regiji i smanjenju razine regionalne nestabilnosti?

Ključne riječi: regionalna sigurnost, Jugoistočna Europa, ruski utjecaj, sigurnosni izazovi, instrumenti nacionalne moći